

Medailér a rytec Anton Hám a mincovňa v Kremnici

Daniela Hámová

Kremnická mincovňa patrí k trom najstarším na svete popri rímskej a parížskej. Jej dejiny sú súčasťou dejín minciarstva a medailérstva v strednej Európe. Bola založená kráľom Karolom Róbertom z Anjou v prvej polovici 14. storočia. V 16. storočí sa dostala pod priamu správu Viedne a po rakúsko-uhorskom vyrovaní v r. 1867 bola spravovaná ministerstvom financií v Budapešti. Stala sa jediným miestom mincovania kovov v Uhorsku a v Československu.¹ Svoj vysoký kredit získala vďaka slávnej tradícii budovanej prácou minciarov, rytcov, medailérov a technológov a v nemalej miere vďaka zásobám zlata a striebra v pohorí obkolesujúcim Kremnicu.²

Pozornosť si zasluhuje v tomto ohľade postavenie hlavného rytca kremnickej mincovne. Medzi jeho povinnosti patrila starostlivosť o razidlá a ich zakalenie, starostlivosť o raziace lisy a valcovňu, ako aj dozor nad okrajovými strojmi.³ To znamená, že hlavný rytec zodpovedal za mincovnú prevádzku, a preto v tejto funkcii mohol byť len odborník so zodpovedajúcimi schopnosťami. V práci Miloslava Khuna⁴ je zdokumentovaných 23 majstrov od 16. storočia do 2. polovice 18. storočia, začínajúc medailérom Clausom a končiac Sebastienom Donnerom. Po tomto zozname je uvedených 10 hlavných rytcov až do roku 1925, keď nastupuje do tejto funkcie Anton Hám ako mladý študent povolanej vedením mincovne priamo zo štúdií na Akadémii výtvarných umení v Prahe. V tejto funkcii zotrval až do odchodu na dôchodok. Počas 46 rokov oddanej práce mincovni sa zaslúžil o vysokú úroveň kremnickej mincovne s medzinárodným ohlasom jej raziieb a stal sa jednou z najvýraznejších postáv v dejinách jej histórie.⁵

V roku 2005 sme si pripomenuli 40. výročie úmrtia Antona Háma. Preto cieľom tohto príspevku je pripomenúť známe a odkryť neznáme fakty zo života a diela umelca a vedca, ktorý venoval celý svoj život rozvoju mincovníctva, svojho mesta a krajiny.

Anton Ján Hám sa narodil 20. apríla 1899 v rodine minciara Antona Háma st., ktorý pracoval v kremnickej mincovni.⁶ Minciarstvo a baníctvo bolo tradíciou aj u jeho ďalších predkov. Podľa rodokmeňa zanechaného A. Hámom z jeho rodiny pochádzal aj Johann Weiss, ktorý bol baník v šachte Zigmund Juraj na Blaufusse pri Kremnici. Anton Hám bol najstarším zo siedmich súrodencov a pre ťažkú finančnú situáciu v rodine musel zanechať štúdiá na reálke v Kremnici r. 1914. Na odporúčanie svojho bývalého profesora kreslenia Pavla Lehotského prijal dňa 1. 7. 1914 v ryteckom oddelení mincovne v Kremnici miesto eléva s denným platom 80 halierov.

¹ ZORIČÁK, P: *Kremnická mincovňa – florény, medaily ... dukáty*. Historická revue, č. 4, 1991, s. 41.

² Národná banka Slovenska – Múzeum mincí a medailí Kremnica: *Mincovňa Kremnica – stručný sprievodca históriou Kremnickej mincovne*, 2005.

³ KHUN, M: *Kremnickí medailéri a rytci, mincmajstri a vardajni*. Slovenská numizmatika 6, Bratislava veda 1980, s. 241–253.

⁴ KHUN, M: *Kremnickí medailéri a rytci, mincmajstri a vardajni*. Slovenská numizmatika 6, Bratislava veda 1980, s. 241–253.

⁵ ZORIČÁK, P: *K 20. výročiu úmrtia Antona Háma*. Minciari 5, 1985.

⁶ Archív Kremnickej mincovne: spis 92/r.1905, č. 548/2711.

V učení rytectva mal úspech a jeho predstavení boli spokojní. Na ich odporúčenie udelilo mu ministerstvo financií v Budapešti štipendium a vyslalo ho v roku 1916 na 3-ročné štúdiá na umelecko-priemyselnú školu do Budapešti. Svoje štúdiá v Budapešti však pre nepokoje v I. svetovej vojne r. 1919 nedokončil, vrátil sa domov a r. 1919 prijal prácu robotníka – rytca v mincovni. Bolo to krízové obdobie pre mincovňu a na príkaz uhorského ministra financií boli demontované strojné zariadenia a spolu so zásobami drahých kovov odvezené do Budapešti. Vznikom ČSR sa podarilo mincovňu obnoviť a do vedenia podniku nastúpila skupina českých odborníkov pod vedením bývalého riaditeľa viedenskej mincovne Demetera Petroviča. Vtedy A. Hám ako robotník ryl medziiným i naše prvé čl. puncové značky, ktoré do tých čias dodávala mincovňa viedenská. V rokoch 1920–1921 konal vojenskú prezenčnú službu v útvere 1. čs. delostreleckého pluku. V rokoch 1922–1925 študoval u profesora Otakara Španiela na Akadémii výtvarných umení v Prahe.⁷ Profesor Španiel, ktorý spolupracoval so štátnou mincovňou v Kremnici, snažil sa vychovať československej mincovni odborne školený dorast. Presadil, že A. Hám bol prijatý za riadneho poslucháča akadémie. Napriek tomu, že patril k najlepším z prvých žiakov profesora Španiela, musel predčasne prerušiť štúdiá a v r. 1925 prevziať funkciu vedúceho ryteckého oddelenia v štátnej mincovni v Kremnici po zomretom medailérovi Jánovi Čejkovi. Túto dôležitú udalosť v jeho kariére možno dokumentovať citáciou zo zápisnice zo schôdzy správneho zboru v kremnickej mincovni datovanej z r. 1926, bod 89 a 121: „...*Na dotaz pana ředitele ve věci jmenování rytce A. Háma zdůraznil správní sbor jednomyslně, že dnešní stav této otázky vzbuzuje obavy, poněvadž z jedné strany podle informace z prezidia ministerské rady není naděje na brzké a příznivé vyřízení a z druhé strany podle zpráv pana ředitele není jisto, bude-li chtíti Hám dále čekati, zvlášt' když nemůže býti ani ujištěn příznivým vyřízením a má možnost uplatnit*

• Anton Hám ako mladý študent na Akadémii výtvarných umení v Prahe (1922–1925)

.....
⁷ Almanach Akademie výtvarných umění v Praze. K 180. výročí založení (1799–1979), s. 104.

se po svém způsobu v Budapešti tak, jak již učinil druhý rytec Pittner, který byl spolu s Hámem zaměstnán v mincovně a jež Hám daleko předčí. Ztráta tohoto rytce neznamenovalo by pro mincovnu nic jiného, než zastavení provozu, poněvadž na přítomnou dobu není za Háma naprosto náhrady...“ Ďalej vyberáme: „...Správni sbor zdůrazňuje, že jest nutné co nejrychlejší vyřízení této věci, poněvadž i průtah mohl by míti za následek ztrátu síly, za kterou lepší náhrady pro její nadání, píli a svědomitost bychom jistě nedostali... (Správni sbor státní mincovny v Kremnici dne 14. 12. 1926, Ing. Petrovits, min. rada Dr. Plocav, Stíhal, Dr. Rudolf, výpis ze zápisu (bod 12 a 13) se zasílá zároveň na oddělení VII/22 ministerstva financí, 82928/26-II A/4a)“.

A. Hám kremnickú mincovňu naozaj neopustil, hoci mu ponúkali miesto v mincovniach nových, a to v Bukurešti a v Budapešti. Zostal verný Kremnici a dňa 28. novembra 1928 sa oženil s kremnickou občiankou Jozefinou Nemčekovou, ktorá ho prežila o 5 rokov a s ktorou mal syna Milana.

Svoju odbornú činnosť začal A. Hám rozvíjať začiatkom roku 1920, počnúc odznakmi na I. všesokolský slet v Prahe. Neskôr realizoval pre mincovňu veľmi dôležitú objednávku na puncové razidlá pre zlatý a strieborný tovar. Jeho zásluhou mincovňa splnila objednávku na takej vysokej úrovni, že jej vláda zverila zhotovenie pečatidiel pre prezidentskú kanceláriu, vládu i jednotlivé ministerstvá. V r. 1923 Hám súčasne pracoval na zhotovovaní razidiel pre pamätne čs. dukáty pri príležitosti 5. výročia vzniku Československej republiky, z ktorých 1000 kusov bolo číslovaných od 1 po 1000 plasticky. To znamená, že bolo treba vyhotoviť 1000 razidiel a A. Hám na nich pracoval ako poslucháč Akadémie. Výsledkom boli zlaté mince s rýdzosťou Au 986/1000 a razené boli ako jednodukáty, dvojdukáty, päťdukáty a desaťdukáty.⁸ Dnes tento dukát s obrazom svätého Václava patrí k vzácnym starožitnostiam. Vo svojom odbore získal A. Hám takú mimoriadnu zručnosť, že razba mincí (aj tých, ktorých autorom bol O. Španiel) bola bez jeho dozoru neodmysliteľná. Neskoršie sa stal aj odborným posudzovateľom falzifikátov mincí.⁹

Po pri čisto ryteckej činnosti sa Hám prejavoval aj ako medailér. *Oživenie kremnického baníctva* (1934) je krásna medaila, ktorá sa razila ako neoficiálna zlatá a strieborná razba. V r. 1971 a 1973 sa tiež razila zo zlata s váhou 1, 2, 5 a 10 dukátov. Tu sa Hám prejavil ako veľký patriot svojho mesta. Na líci umiestnil patrónku Kremnice svätú Katarínu Alexandrijskú, ktorej kult preniesli do Kremnice jej prví osídlenci z Florencie už v 30. rokoch 14. storočia, ktorých sem pritiahli zásoby drahých kovov.¹⁰ Na rube sú obrysy vrchov, ktoré obklopujú Kremnicu, reliéfy ťažobnej veže a banských zariadení. Pod povrchom vidno prácu baníkov, ako dolujú rudu. V strede je znak slnka, pod ním nápis Zdar Boh a banícke kladivá. Na dolnej časti je miniatúrny československý štátny znak.¹¹

K ďalším známym medailám A. Háma patria tie, ktoré zobrazujú krásu historickej Kremnice. Veľmi známa je medaila *Kremnica*, ktorá oslavuje kremnický zámok a medaila *Dolná brána* (1930), súčasť hradieb mesta z r. 1529. Tieto medaily patria k ponuke obchodíkov so suvenírmi v dnešnej Kremnici. Krásu historických objektov zachytáva aj v ďalších prácach, ako *Oravský* (1934), *Trenčiansky* (1935), *Zvolenský* (1936), *Nitriansky* (1939), *Bytčiansky* (1935), *Bratislavský hrad* (1939), *Kostol a lekáreň na námestí v Banskej Bystrici* (1935), *Mestská veža v Trnave* (1938), *Kostol a fara v Nemeckom Pravne* (1934), ako aj *hrad Karlštejn* (1935), moravské mesto

⁸ JAKUBÍK, A: *Zlaté razby v Kremnickej mincovni*, MY noviny žiarskej kotliny, 29. 11. 2005, s. 11.

⁹ VÁPENKA, I: *Tvůrci československých platidel 1919-1979*, Česká numismatická společnost, 1980, s. 40.

¹⁰ LAMOŠ, T: *Sídelný zeměpis Kremnice*, Slovenská akadémia vied a umení Bratislava, 1948, s. 51.

¹¹ JAKUBÍK, A: *Zlaté razby v Kremnickej mincovni*, MY noviny žiarskej kotliny, 29. 11. 2005, s. 11.

Třebíč (1935), hrad Bezděz (1937) a kúpeľné mestá *Trenčianske Teplice* a *Sliac* (1936). Ďalšou témou na Hámových medailách je samotná *Československá mincovňa* (averz) a jej *Minciari pri raziacich strojoch* (reverz, 1925), téma športových disciplín, hlavne zimných, ku ktorým patrí aj medaila *Lyžiar a krasokorčuľarka* (1935), na ktorej je v pozadí Golem a vrchy s reverzom Dávidovej hviezdy. Táto medaila bola navrhnutá na objednávku Organizačného výboru II. zimných svetových hier. A. Hámove ďalšie medaily zobrazujú *sv. Floriána* (1935) navrhnutého pre hasičské zbory, horskú tematiku reprezentujú Vysoké Tatry a Skalka pri Kremnici. Ďalej navrhoval medaily pre poľovnícke a rybárske zväzy, k SNP – *Partizán so samopalom* (1945), mestské znaky slovenských a českých miest, slovenské a české osobnosti,¹² ako aj medaily s reliéfmi československých a slovenských prezidentov. Niektoré z týchto medailí sú súčasťou zbierky v slovenských a českých múzeách (Múzeum mincí a medailí NBS v Kremnici, Múzeum telesnej výchovy a športu v Bratislave, Národní muzeum v Prahe). Dielo A. Háma sa ďalej nachádza v kremnickej mincovni vo forme medailí, razidiel a redukcí, kde na zozname jeho prác je 115 medailí, okrem odznakov, šperkov, vyznamenaní a známok. Ďalších 18 medailí možno nájsť aj v zbierkach múzeí (viď príloha).

V numizmatickej oblasti bol A. Hám spoluautorom všetkých drobných mincí za tzv. Slovenského štátu a pamätnej 20- a 30-korunáčky z r. 1939 a 1944 (5 h, 10 h, 20 h, 50 h, 1 Ks, 5 Ks).¹³ V medzinárodnom kontexte bol spoluautorom návrhu poľských mincí v r. 1949, ktoré sa tiež razili v kremnickej mincovni (1 Zl, 20 a 50 Groszy).¹⁴

Od r. 1934 sa začali raziť v kremnickej mincovni medaily, plakety a odznaky pre šport a telesnú výchovu, ktoré sa do tých čias dovážali z cudziny. Hám bol autorom veľkého počtu odznakov (minimálne 211) plastických a smaltovaných. Bol to výsledok objednávok vtedajšej firmy J. E. Plichta a spol. pôsobiacej v Prahe,¹⁵ škôl, kultúrnych, športových spolkov a filmových spoločností. Na odznakoch dominujú témy skautské, sokolské závody (*Morový stĺp s letiacim sokolom*, 1935), témy pre futbalové zväzy, šachové spoločnosti. A. Hám navrhol aj odznaky pre Trať mládeže (1949), na pamiatku slovenských a českých miest *Mělnický kostol* (1935), *Těšín* a *Ostrava* s ťažnou vežou (1936), na oslavy poľnohospodárskych úspechov, *Dožinkové slávnosti v Trnave* (1939) a *Vinobranie v Banskej Bystrici* (1950), pre posviacky zvonov a kostolov a mnohé iné, zahrňujú aj *sv. Vladimíra*, čo bol ukrajinský odznak (1941), a *Kvet plesnivca* pre nemecké odznaky (1942). A. Hám navrhoval aj vyznamenania, ktoré boli použité pre hasičské zbory, *Za zásluhy pre ČSR* a *Za chrabrosť* (1945) a ďalšie vojenské vyznamenania. Bol autorom aj niekoľkých účelových známok pre štátne zákazky a bol dizajnérom aj niekoľkých šperkov.

Po II. svetovej vojne Hámova vysoká profesijná odbornosť našla uplatnenie pri riadení výskumno-vývojových prác započatých už v r. 1937, keď navštívil mincovňu v Paríži. Tu sa oboznámil s redukčnými strojmi Janviere a s pantografmi, ktoré potom zaviedol i v mincovni. Redukčný stroj umožňuje z pozitívneho modelu vytvoriť zmenšenú kópiu do razidlového železa. Pre tieto redukčné stroje zaviedol aj zlievareň na kov pre potrebu odliatkov.¹⁶ Výsledkom jeho návštevy v Paríži bol aj nákup ryteckého stroja Taylor, ktorý nahradil ručné rytie nápisov za strojové.¹⁷ A. Hám viedol aj výskum, ktorý znamenal úplný prevrat v technológii prípravy ra-

•••••
¹² KUTLÍK, K: *Medaila Juraja Tranovského*, Numizmatika 11, 1992, s. 49.

¹³ VÁPENKA, I: *Tvůrci*, s. 40.

¹⁴ Archív Mincovne Warszawa, Monety obigowe PRL (1949–1990).

¹⁵ Archív Kremnickej mincovne: spisy č. 663/4891, 4942, 660/351, 1528, osobné dotazníky A. Háma.

¹⁶ Podľa informátora Š. Groscha.

¹⁷ Archív Kremnickej mincovne: spisy č. 663/4891, 4942, 660/351, 1528, osobné dotazníky A. Háma.

ziacich nástrojov – zatláčania razidiel za studena.¹⁸ Táto technológia umožnila mincovni razbu medailí s rekordným priemerom 150 mm za neuveriteľne krátky čas piatich dní, počnúc skicou a končiac medailou.¹⁹ Bola to najväčšia razená medaila na svete vystavovaná na medzinárodnej výstave v Paríži Salon international de la médaille 1949.^{20 21} Postup pomocou pomaly regulovateľného tlaku hydraulického lisu dovoľoval vyrábať medailové razidlá za zlomok času, na rozdiel od starého spôsobu prudkým úderom negatívov razidiel.²² Tento výskum bol úvodom pre viaceré inštruktáže lisárov strojárskych závodov, ktorí preberali mincovné skúsenosti získané v Kremnici.²³

Okrem tejto technológie viedol A. Hám výskum lisovania hlbokých nástrojov na umelé hmoty pre šetrenie kovu a nákladov, ktoré boli potrebné pre výrobný proces. Z autorských sadrových modelov sa odlievajú negatívy a z nich opäť pozitívy z tvrdého materiálu reprezentované sivou liatinou alebo bronzom pre ihly redukčného stroja. Tento tvrdý materiál sa nahradil dentakrylom. Svoju všestrannú znalosť minciarskeho umenia dokázal A. Hám pri vyhotovení minciarskych razidiel pre plynulú automatickú razbu mincí.²⁴ A. Hám zaviedol aj smaltovanie odznakov a rádov vyznamenaní, ktorých obľúbenosť vzrástla natoľko, že sa museli zvládnuť špičkové nárazové práce pre podniky celoštátneho významu.^{25 26} Razba odznakov za rakúsko-uhorskej éry vôbec nejstvovala.

Hámov ďalší výskum sa týkal lisovania ďalekopisných koliesok pre 1. brnenskú ZETA, čo bolo základom pre výrobu písacích strojov. Jeho spolupracovníkmi v tomto výskume boli medailér Grosch a Tievesch. V období tzv. Slovenského štátu vyvinul redukované poštové, colné a železničné pečiatky z 32 mm na 24 mm.

A. Hám mal rád svoje povolanie, venoval sa mu úplne a z každého úspechu mincovne sa tešil. Dôkazom je aj skutočnosť, že zaviedol v mincovni evidenciu razidiel a kartotéku podľa druhu a poradia. Staral sa aj o výchovu mladého dorastu, pretože to mincovňa vyžadovala. V riadiacej činnosti bohato využíval svoje všestranné znalosti a talent, preto mu podliehal ateliér a rytcovňa, ako aj technológia a prevádzka. Bol to A. Hám, ktorý v rytcovni schvaľoval nielen technológiu výroby, ale mal zodpovednosť aj za razbu.

Zo sochárskych prác A. Háma sa zachovalo len niekoľko diel, a to sadrové reliéfy mladých žien, pravdepodobne jeho sestier, mužské busty pracovníkov mincovne a postavy muža a ženy. Zanechal veľký počet skíc mužov a žien presvedčivo v rôznych pózach a aj umelecké fotografie ženských aktov pochádzajúcich pravdepodobne z jeho štúdií v Prahe.

Napriek svojim úspechom bol a ostal A. Hám skromným človekom. Svedčí o tom aj skutočnosť, že počas svojho života nemal výstavu vlastných prác. Jeho jednotlivé medaily boli však vystavované, ako je uvedené v zbierke výstavy venovanej písomníctvu v numizmatických pamiatkach, ktorú spracoval E. Polívka a V. Závodský (1960). V brožúrke sú zachytené jeho tri medaily, *pamätaná medaila pre svetovú výstavu v New Yorku 1939, Dvaja vierozvestovia Cyril*

¹⁸ HORÁK, J. – HÁM, A: *Prednáška na konferencii Čs. spoločnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí v Radiopaláci v Praze*, 23. 4. 1954.

¹⁹ ZORIČÁK, P: *K 20. výročí úmrtia Antona Háma*. Minciar 5, 1985.

²⁰ ZORIČÁK, P: *Kremnická mincovňa – florény, medaily ... dukáty*. Historická revue, č. 4, 1991, s. 41.

²¹ Archív Kremnickej mincovne: spisy č. 663/4891, 4942, 660/351, 1528, osobné dotazníky A. Háma.

²² GOLHA, J: *Kremnická štátna mincovňa*, KM 1962, s. 177.

²³ HORÁK, J: *In memoriam Antona Háma*, Numismatické listy, 1966, č. 1–6, s. 57–58.

²⁴ VÁPENKA, I: *Tvůrci*, s. 40.

²⁵ Archív Kremnickej mincovne: spisy č. 663/4891, 4942, 660/351, 1528, osobné dotazníky A. Háma.

²⁶ GOLHA, J: *Kremnická štátna mincovňa*, KM 1962, s. 177.

a *Metod*, medaila *Tranovského* (A, 1936) a knihy *Cithara sanctorum* (R) a pamätná medaila *Emanuela Lemingera* (A), kutnohorského archeológa s *kráľovskou mincovňou v Kutnej Hore* (R, 1933).

Pracovitosť Antona Háma sa prejavila aj v súkromí. Jeho veľkým potešením bola práca v záhrade, ktorá zaberala plochu 0,5 hektára a obklopovala jeho vilu situovanú v Masarykovej štvrti č. 560, ktorú si odkúpil v r. 1930. V záhrade sa staral o ovocné stromy a o záhony kvetov obrubujúce dlhý vydláždený chodník z mestskej ulice k domovým dverám. Mal záľubu vyberať také druhy kvetov, ktoré postupne kvitli počas rôznych ročných období. Každoročne spracovával kvetový med, pre ktorý si udržiaval včely. Jeho záhrada bola tiež miestom, kde trávil veľa času so svojou vnučkou. Pri sumarizovaní jeho plodného života je dôležité upozorniť aj na Hámovu prácu v evanjelickej cirkvi augsburgského vyznania, ktorá bola neodmysliteľnou súčasťou jeho života a v korporáciách ktorej pracoval už od chlapčenských rokov.

Anton Hám zomrel v r. 1965 vo svojom dome v Kremnici na následky ochorenia srdca. Jeho hrob možno nájsť v zadnej ľavej časti kremnického cintorína, vyššie od hlavného cintorínskeho chodníka. Je pochovaný spolu s manželkou a synom a na náhrobnom kameni je umiestnený jeho reliéf (ktorý vytvoril medailér František David). V cintoríne sú pochované aj ďalšie osobnosti, ktoré prispeli svojou prácou k dejinám minciarskeho umenia v historickej Kremnici. Z tohto dedičstva Kremnica čerpá dodnes a pripomína jej niekdajšiu slávu turistom zo Slovenska, ako aj zo zahraničia, ktorí prichádzajú obdivovať krásne a svojrázne stredoslovenské mestečko. Aj náhrobné kamene týchto osobností sú tichým dokumentom, že tu v minulosti prúdil naozaj rušný a spoločensky i historicky dôležitý život.

V pamäti seniorov kremnickej mincovne ostal A. Hám ako vynikajúci umelec a krásny človek.²⁷ Vďaka znalostiam, bystrosti a vytrvalosti pri riešení zdanlivo neriešiteľných problémov každá jeho činnosť bola korunovaná úspechom.^{28 29} Súhrn jeho životného diela oprávnené môže zavŕšiť výrok vtedajšieho riaditeľa mincovne, Ing. Jána Horáka, ktorý ohodnotil Antona Háma ako pracovníka, aký sa zriedkavo rodí.³⁰ Jeho život poukázal na tradíciu života občana Kremnice ako „slobodného banského kráľovského mesta“, ktorá sa prenášala zo statočných mešťanov na ich potomkov úzko spätých so svojou rodnou Kremnicou.

Tento príspevok môže byť len skromným kameňom v mozaike uvedomenia si odbornej a ľudskej výnimočnosti majstra, ktorý sa zaslúžil významnou mierou o rozvoj medailérstva, mincovníctva a strojárstva a vložil do budovania „svojej mincovne“, ako ju rád nazýval, nemálo stavebných kameňov.

PodĎakovanie

Ďakujeme za pomoc pri získavaní materiálu na tento príspevok medajlérovi Štefanovi Grošchovi z Kremnice, Mgr. Magde Kamhalovej, Mgr. Mariane Novákovej, Eleonóre Vaškovej a Mgr. Danielovi Kianičkovi z Múzea mincí a medailí Národnej banky Slovenska v Kremnici, Mgr. Tomáši Kleisnerovi a Mgr. Luboši Polanskému z Národného múzea v Prahe, PhDr. Petrovi Zoričákovi a p. Eve Kuracinovej z Archívu Kremnickej mincovne, Mgr. Miriam Lehotskej z Hudobného múzea v Bratislave, Mgr. Anne Lehotskej z Turčianskych Teplíc, Dr. Vlaste

•••••
²⁷ JAKUBÍK, A: *Zlaté razby v Kremnickej mincovni*, MY noviny žiarskej kotliny, 29. 11. 2005, s. 11.

²⁸ HORÁK, J: *In memoriam Antona Háma*, Numismatické listy, 1966, č. 1–6, s. 57–58.

²⁹ *Slovenský biografický slovník*, Matica slovenská Martin, 1987, zv. 2., s. 275.

³⁰ HORÁK, J: *In memoriam Antona Háma*, Numismatické listy, 1966, č. 1–6, s. 57–58.

Bellovej z archívu Matice Slovenskej v Martine a Ing. arch. Václavu Dvořákovi ze Střední průmyslové školy stavební J. Gočára v Praze. Špeciálne poďakovanie patrí PaedDr. Slavomíre Očenášovej, PhD., z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici za jej neoceniteľné pripomienky a pomoc.

Príloha

Niektoré medaily a plakety Antona Háma nachádzajúce sa v Múzeu mincí a medailí NBS v Kremnici, Múzeu telesnej výchovy a športu v Bratislave a v Národnom múzeu v Prahe.

- Oravský hrad, 1934 (bronz, 71x71 mm)
- Zrúcaniny hradu Trenčín, 1935 (bronz, 65x70 mm)
- Trenčín (bronz, 66x70 mm)
- Zvolenský hrad, 1936 (tombak, 70x70 mm)
- Nitriansky hrad, 1939 (tombak, 60 mm)
- Kremnica, 1930 (bronz, 59 mm)
- Dolná brána v Kremnici, 1930 (bronz, 59 mm)
- Hrad Karlštejn, 1935 (bronz, 69x72 mm)
- Třebíč, metropole západní Moravy, 1935 (bronz, 60 mm)
- Na paměť 75. výročí založení městské spořitelny v Třebíči, 1935 (bronz, 59 mm)
- Kúpele Sliač, 1934 (ľahký kov, Al, 60x82 mm)
- 1. lyžiarske majstrovstvá krajiny slovenskej (bronz, 64 mm)
- Velká Masarykova cena Brno, 1935 (bronz, 52x72 mm)
- Masarykův okruh Brno, 1934 (bronz, 45x75 mm)
- Krajový sokolovský pretek brannej zdatnosti v Kremnici 1951 (bronz, 60 mm)
- Sportem k upevnění přátelství mezi národy (bronz, 60 mm)
- VI. Roč. M-SSR v preteku automobilov (tombak, 60 mm)
- Dunajský pohár v stolnom tenise 1972 Kremnica (tombak, 35 mm)
- Znovuo tvorenie strelnice Kremnica (bronz, 24x30 mm)
- Lyžiar, pravdepodobne 1936 (bronz, 50x64 mm)
- Skokan-lyžiar, 1936 (bronz, 48x63 mm)
- Lyžiar pri skoku, 1936 (bronz, 50x63 mm)
- Zjazdár, 1936 (tombak, 57x57 mm)
- Medaila Kremnice a osláv k 100. výročiu J. S. Š. v Kremnici (bronz, 60 mm)
- Dolu Váhom (tombak, 60 mm)
- Štrbské pleso (bronz, 71x71 mm)
- Chata KSTL na Skalke (bronz, 60 mm)
- Vysokohorský hotel na Skalke (bronz, 38 mm)
- Medzinárodný dunajský veľtrh, A/Lipové vetvičky, R (tombak, 50 mm)
- Za zásluhy pri rozvoji mesta pri 25. výr. oslobodenia sovietsk. armádou (tombak, 60 mm)
- SNP, 1945 (tombak, 65 mm)
- 100 let odborových organizací (tombak, 60x64 mm)
- Jednota zamestnancov čsl. železnic – Zvolen (tombak, 21x30 mm)
- Požiarník, Celostátny hasičský zväz na Slovensku (tombak, 34 mm)
- 1919–1969 ZO ZSV (tombak, 60 mm)
- Spomienka na MDŽ v Kremnici (tombak, 60 mm)
- Mincovňa, ražebňa, 1925

Čsl. mincovňa v Kremnici, 1925
 Emanuel Leminger, 1933 (bronz, 55 mm)
 Dr. Miroslav Tyrš, 1935 (bronz, 60 mm)
 Dr. Eduard Beneš, 1936 (tombak, 60 mm)
 Klement Gottwald (tombak, 50 mm)
 Oživenie kremnického baníctva, 1934 (zlato, striebro, 20, 25, 34, 42 mm)
 Oživenie kremnického baníctva (1-, 2-, 5-, 10-dukátové medaile 20, 25, 34, 42 mm)
 Svätá Katarína Alexandrijská, patrónka Kremnice, 1934 (zlato, 60 mm)

- A. Hám: Svätá Katarína Alexandrijská, patrónka Kremnice, 1934 (zlato, 60 mm),
 Národná banka Slovenska – Múzeum mincí a medailí v Kremnici

•••••

Danela HÁMOVÁ, Author of medals and engraver Anton Hám and the mint of Kremnica

High prestige of the Kremnica mint in the Austro-Hungarian monarchy and in Czechoslovakia has originated from work of main engravers who had great merit in building its glorious tradition. Author of medals, engraver and scientist – Anton Hám (1899–1965) – was one of them. In 2005, the 40th anniversary of his death was commemorated. After his college studies in Budapest (1916–1919) and studies at the Academy of Art in Prague (1922–1925), he started to work as an engraver in Kremnica. The very first Czechoslovak hall-marks for gold and silver has been produced by him among his other works. In 1925, he became the leading engraver and he also worked as an author of medals, a sculptor and a specialist in coin fakes. Medals called *Kremnica* and *Dolná brána* (1930) have been very popular in the past, as well as another piece called *Oživenie kremnického baníctva* (1934) struck in gold even repeatedly later. He is known as a co-author of all coins produced during the independent Slovak State and he co-designed Polish coins such as 1 *zloty*, 50 and 20 *groszy* (1949). Hám introduced enamelling of pins and orders and these products were so popular, that the mint must have fabricated big series for leading companies of the state. Large number of his pins has been focused on sportive, religious, historical and agricultural themes, etc. After the Second World War, he was regarded as the top researcher and constructor specialized in automation of the striking technology, mainly in techniques of cold striking, which were positively reviewed abroad. In spite of his success, he remained a modest person, he will be remembered by the mint seniors as a good body, an excellent artist and one of the most brilliant personalities of the mint in its 670-year-long history.

English by V. Novák